

Motion till riksdagen

1989/90:K208

av Bengt Kindbom m.fl. (c)

Grundlagsskyddat ägande m.m.

I fråga om enskilt ägande innehåller regeringsformen inget uttryckligt skydd för enskild egendom. Att det allmänna måste ta enskild egendom i anspråk är i vissa fall oundvikligt. När så sker måste det föreligga ett betydande samhällsintresse. Hittills har detta i regel gällt egendom som behöver tas i anspråk för samhällsbyggande. På senare år har det alltmer aktualiserats i frågor om begränsning av markanvändningen.

Grundlagsbestämmelsen på detta område återfinns i 2 kap. 18 § där det sägs att varje medborgare vilkens egendom tas i anspråk genom expropriation eller annat sådant förfogande skall vara tillförsäkrad ersättning för förlusten enligt grunder som bestäms i lag. Olika alternativ för reglering av egendomsrätten har prövats under årens lopp. Bl.a. föreslog författningsutredningen följande grundlagsregel: "Svensk medborgares egendom är tryggad. Expropriation och annat dylikt förfogande över egendom må ske allenast under förutsättning som anges i lag." Förslaget ledde inte till lagstiftning och någon uttrycklig ersättningsnorm skrevs inte in i grundlagen.

Centerpartiet har under en följd av år krävt en översyn av bestämmelserna. I sak har inte skett annan prövning av riksdagen än hänvisning till de tidigare övervägandena. Detta trots att Sverige fällt i ett antal fall i Europadomstolen och regeringen har tvingats utge skadestånd i vissa fall.

Bristen på grundlagsreglering strider mot den rättsuppfattning som Sverige av tradition erkänner sig till. I flera västländer är skyddet för enskild egendom starkare än i vårt land. Egendomsskyddet finns också inskrivet i den av Sverige tillträdde Europakonventionen om mänskliga rättigheter.

Enskilds egendom bör snarast tillförsäkras ett positivt skydd i grundlagen. Skyddet bör omfatta såväl fast som lös egendom liksom olika förfogandeförhållanden. Frågan bör prövas i en särskild utredning.

Grundlagsskyddad yrkes- och näringsfrihet

Förslag om grundlagsskydd för yrkes- och näringsfrihet har under senare år också varit föremål för motioner från centerpartiet. Någon saklig prövning av frågan har inte skett utan riksdagsmajoriteten hänvisar till att en bestämelse av detta slag skulle urholkas genom en rad undantagsregler. Flertalet av grundlagsbestämmelserna i fri- och rättighetskapitlet har denna typ av hänvisning till annan lag och det kan inte vara ett skäl att just i detta fall avstå från att pröva en förstärkning av skyddet.

Grunden för en socialt anpassad marknadsekonomi är att företag och yrkesverksamheter får startas och bedrivs fritt. Inskränkningar i sådan verksamhet kan vara betingade av kravet på hänsyn till andra medborgare, miljö- och arbetsmiljöhänsyn m.m. Detta kan emellertid inte förta behovet av en positiv värdering av det fria yrkesutövandet. Det finns också en rad administrativa regler som kringgärdar den fria yrkes- och näringsfriheten.

Centerpartiet föreslår därför att en utredning tillsätts för att kartlägga i vilka avseenden som en förstärkning av skyddet för närings- och yrkesfriheten kan ske i grundlag och i annan lag.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

att riksdagen hos regeringen begär en utredning om egendomsrättens, närings- och yrkesfrihetens reglering i grundlag i enlighet med vad i motionen anförts.

Stockholm den 15 januari 1990

Bengt Kindbom (c)

Bertil Fiskesjö (c)

Stina Eliasson (c)

Anders Svärd (c)

Rosa Östh (c)

Kjell Ericsson (c)

Martin Olsson (c)

Ingbritt Irhammar (c)

Birger Andersson (c)

Hugo Andersson (c)